

доц. В.П. Лациба

Вінницький національний
медичний університет імені
М.І. Пирогова

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Ознайомлення з українським історичним наративом засвідчує наявність цілого комплексу контраверсійних теоретично-методологічних проблем як внутрішнього, так і зовнішнього характеру. Інтелектуально-гносеологічна незавершеність і перманентні геополітичні виклики, на жаль, не дають змоги досягти адекватного опису цивілізаційної мети ні у коротко - ні у середньостроковій перспективі.

Національний наратив розглядав українську історію як становлення українського народу у контексті історично-лінійного процесу. Головними концептами у даному підході були т. зв. "державотворчі хвилі", пов'язані, насамперед, з національно-визвольною боротьбою - козаччина, гетьманщина, УНР, ЗУНР, новітня незалежність [1. Див.:] Спільним для них було досягнення емансипації українців і звільнення від великодержавного шовінізму як російського так і польського.

Проте національна парадигма української історіографії, здобувши гору в історіографічному змаганні в межах російського і польського наративів, водночас виявила деякі суттєві вади націоналізації української історії. Поза контекстом залишились не лише важливі аспекти територіальної чи культурної історії, а й чимало самих етнічних українців. Особливо з числа тих, хто не вписувався до національного проекту (т. зв. малоросійські, галицькі та закарпатські москвофіли, полонофіли та ін.).

Сучасні дослідження інтелектуальних та культурних течій в українському історичному наративі засвідчують незрілість і недосконалість національно-ментальної ідентифікації, приписувані соціальним групам національних ідентичностей, яких тоді ще не існувало або не були впроваджені у національну свідомість українців.

Своєрідною альтернативою національному історичному наративу є спроби написати багатоетнічну та мультикультурну історію України [2. Див.:] Для них характерне намагання знайти місце особам і подіям, яких у традиційному наративі не було, хоча вони вельми важливі для розуміння минулого й теперішнього України. Уводячи до багатоетнічної історії України персоналії з проросійською орієнтацією, провідних представників польського, єврейського, кримськотатарського культурних відроджень її прибічники прагнуть скласти істотно багатшу мозаїку української історії та замінити ідеологічно-культурну конфронтацію різних етнічних наративів їх більш толерантним

співіснуванням. Однак створення багатоетнічної історії не означає вихід за межі національної парадигми історичного нарративу. Це можна сприймати як своєрідну диверсифікацію методології.

Події і процеси, які відбуваються в Україні протягом останніх років засвідчують уразливість як багатоетнічного так і етнонаціонального підходів у історичному нарративі оскільки змушують мислити в телеологічних категоріях і маргіналізувати неетнічні групи та інституції.

Особливо гостро питання про нову історію України постало у контексті Революції Гідності (2013-2014 рр.), яка сформулювала не лише нову суспільну стратегію, але й нові цивілізаційно-культурні критерії історичного нарративу. Насамперед, це усвідомлення й утвердження України як частини Європи, а не роздільної лінії чи буферної зони між Європою і Євразією. Можна пригадати пророчі слова Івана Франка: "Ми, українці, живий вогник у сім'ї європейських народів і діяльні співробітники європейської цивілізаційної праці". Це стало засадничою основою формулювання цивілізаційного пріоритету в інавгураційній промові Петра Порошенка 7 червня 2014 року: "Повернення України до свого природного європейського стану було омріяне багатьма поколіннями".

Відтак вибір нової геополітичної стратегії України вимагає нових методологічних підходів формування історичного нарративу.

Переживши катарсис у ході Революції Гідності, Україна перетворилась у лабораторію транснаціональної історії всієї Європи. Вона розбудила Європу, вивела західне суспільство зі стану летаргії й паралічу, довела здатність зупинити агресію ядерної Росії.

Створення нової історії України можливе на основі консолідованої і концентрованої ідентифікації не лише як самоототожнення і вільного вибору власних характеристик, але й здатності жорстко і безкомпромісно захищатися. Сучасна ідентифікаційна матриця, що включає такі характеристики і критерії як генеологію, хронотопію, сакралізацію, сенсуалізацію, проспектуалізацію та сек'юритизацію, дасть змогу долучити українську історію до європейського і світового історичного нарративу.

Зрозуміло, що сучасний український історичний нарратив все ще далекий від ідеалу української історії як історії частини Європи. Історію України слід переосмислювати, щоб подолати ідеологічні та культурні обмеження імперської та постімперської епохи.

Виходячи з постулату, що Україна - це Європа, потрібно розуміти, що її минуле відбувалося посеред багатоманітних світів, між цивілізаційно-культурними та імперськими кордонами впродовж тисячоліть. Сучасні методи мікро - та макроісторичних досліджень неодмінно зроблять історію України більш повнішою, об'єктивнішою і

зрозумілішою, розширивши її життєвим досвідом людей різних національностей, культур, релігій. Головне, щоб українці, говорячи словами Михайла Драгоманова, - "твердо стояли ногами й серцем в Україні, а голови держали в Європі".

Примітки:

1. О.Д. Бойко Історія України. - Київ, 2012; М.В. Лазарович Історія України. - Київ, 2013; Історія України. За ред. В.А. Качкана. - Київ, 2014.
2. П.Р. Магочій Історія України. Київ, 2007; Ю. Мірошніченко, Є. Удовік Русь - Україна: становлення державності. - У 2-х т. - Київ, 2011.